

ŽIVOT KONSTANTINŮV A METODĚJŮV

Legendy o životě Konstantinově a o životě Metodějově (t. zv. *legendy pannonské*) jsou významné skladby historické i apologetické. Obě vznikly ještě na Moravě, legenda o Konstantinovi za života Metodějova, legenda o Metodějovi brzy po jeho smrti. Zachovaly se v poměrně pozdním rukopisném podání, vcelku však bez podstatných zásahů do původního znění. Jsou to základní prameny k poznání činnosti Konstantina a Metoděje a smyslu jejich misijní práce.

Ze Života Konstantinova otiskujeme překlad kap. 2, 3, 14, ze Života Metodějova překlad kap. 2—13, 15—17.

ŽIVOT KONSTANTINA - CYRILA

2. V městě Soluni byl jeden muž, urozený a bohatý, jménem Lev, zastávající úřad drungaria pod stratégem. Byl zbožný a spravedlivý a zachovával všechna přikázání boží tak, jako kdysi Job. Živ jsa se svou chotí, zplodil sedm dětí, z nichž nejmladší, sedmý, byl Konstantin filosof, náš vychovatel a učitel. Když jej matka porodila, dali ho chůvě, aby ho kojila, ale dítě se nechtělo chopiti cizího prsu, leda matčina, dokud nebylo odkojeno. Stalo se tak božím řízením, aby dobrá ratolest z dobrého kořene byla odkojena mlékem bez poskvrny. Potom dobří ti rodičové shodli se na tom, že zachovají čistotu a nebudou již spolu obcovati, a po čtrnáct let nepřestoupili tohoto předsevzetí, žijíce v Pánu jako bratr a sestra, dokud je smrt nerozloučila. Když měl muž odejít na soud boží, hořkovala matka tohoto dítěte, pravíc: „O nic mi nejde, jediné o tohoto hochy, kterak bude vychován.“ A on jí řekl: „Věř mi, ženo, nadějí se v Boha, že mu dá takového otce a správce, který spravuje všechny křesťany.“ To se i stalo.

3. V sedmi letech vidělo dítě sen a vyprávělo jej otci a matce, řkouc: „Stratég shromáždil všechny dívky našeho města a pravil ke mně: Vyvol si z nich, kterou chceš, za ženu a pomocnici věkem ti rovnou. Já jsem se na všechny podíval a prohlédl si je a uviděl jsem jednu krásnější nad všechny se skvoucí tvář a ozdobenou hojně zlatými šperky a perlami a všelikou nádherou. Její jméno bylo Sofia, to jest Moudrost. Tu jsem si vyvolil.“ Rodiče vyslechnuvše tato jeho slova, pravili mu: „Synu, zachovej zákon otce svého a nezamítej naučení matky své, neboť přikázání jest svítilnou a zákon světlem. Rci Moudrosti: Sestrou mi buď, a Opatrnost učí si přítelkyní. Vždyť Moudrost září nad slunce, a přivedeš-li si ji, aby byla tvou chotí, zbavíš se skrze ni mnohého zla.“

Když jej dali na učení, prospíval v knihách nad všechny žáky velmi bystrou pamětí, takže budil podiv všech. Bývalo obyčejem, že se synové zámožných rodičů bavivali lovem. Jednoho dne vyšel Konstantin s nimi do polí a vzal s sebou krahujce. Sotva jej vypustil, řízením božím strhl se vítr, uchvátil jej a odnesl. Hoch z toho upadl v tesknost a žal, a dva dni nic nejedl. Neboť pro svou lásku k lidem milosrdný Bůh nechtěje, aby si navykl světským věcem, snadno jej ulovil svou láskou: jako kdysi ulovil Plakida na honě jelenem, tak jeho krahujcem. Rozvažoval u sebe prázdnotu tohoto života, kál se a volal: „Takový jest tedy tento život, že místo ra-

dosti se množí žal? Ode dneška se dám jinou cestou, která je lepší než tato, a nepromarním svých dnů ve shonu tohoto života.“

I oddal se studiu a sedával doma, uče se nazpamět knihám svatého Řehoře Bohoslovce. A na stěně si učinil znamení kříže a napsal svatému Řehoři tento chvalozpěv: „Ó Řehoři, tělem člověče, ale duší anděle! Ač jsi byl tělem člověk, zdál ses andělem. Neboť ústa tvá jako jeden ze Serafů oslavují Boha a celý svět osvěcují učením pravé víry. Proto přijmi i mne, jenž se ti kořím s láskou a věrou, a buď mi osvětitel a učitelem.“ Tak se mu zasliboval.

Ač vnikl do mnohých jeho řečí a velikého vědění, přece nemohl porozuměti hlubším místům a upadl proto do těžkého zármutku. Byl pak tam nějaký cizinec obeznalý v gramatice. K němu tedy zašel, vrhl se mu k nohám a vzdáváje se mu prosil ho: „Buď tak dobrý a nauč mě umění gramatickému.“ Ale ten zakopal svou hřivnu a odbyl jej: „Nenamáhej se, chlapče, neb jsem se pevně zařekl, že co živ nikoho tomu učit nebudu.“ Hoch však se mu opět klaněl, se slzami volaje: „Vezmi všecek můj podíl na domu otce mého, který mi náleží, a nauč mě tomu.“ Když ho však nechtěl vyslyšeti, vrátil se domů a setrval na modlitbách, aby dosáhl, po čem toužilo jeho srdce. A Bůh učinil vbrzku po vůli těm, kteří se ho bojí. Neboť o jeho kráse a moudrosti a pilném učení, jež bylo hluboce v něm zakořeněno, uslyšel ministr císařův, tak zvaný logothet; ten poslal pro něho, aby se učil s mladíckým císařem. Když to hoch uslyšel, s radostí se vydal na cestu, a na cestě poklekl a modlil se řka: „Bože otců našich a Pane milosrdenství, jenž jsi stvořil vše slovem a moudrostí svou, učiniv člověka, aby vládl tvorstvu tebou stvořenému, dej mi moudrost, přebývajíc v blízkosti tvých trůnů, bych porozuměl, co se tobě líbí, a byl spasen. Jsem služebník tvůj a syn služebnice tvé.“ A k tomu odříkal ostatek modlitby Šalomounovy a vstav řekl: Amen.

14. Zatím co se filosof veselil v Bohu, naskytla se opět jiná věc a úkol ne menší dřívějších. Neboť Rostislav, kníže moravský, vnuknutím božím, po úradě se svými knížaty a s Moravany, vypravil poselství k císaři Michalovi, řka: „Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona. Nemáme však takového učitele, který by nám pravou křesťanskou víru vyložil v našem jazyku, aby též jiné kraje, vidouce to, nás napodobily. Nuže, pošli nám, pane, takového biskupa a učitele. Od vás se zajisté vždy šíří dobrý zákon do všech krajin.“

Císař shromáždív sněm a povolav Konstantina filosofa, oznámil mu tuto věc a pravil: „Vím, filosofe, že jsi zemdlen, ale jest třeba, abys tam šel, neboť tuto věc nemůže nikdo vykonat tak, jako ty.“ Filosof odpověděl: „Ač jsem zemdlen a churav na těle, půjdu tam s radostí, mají-li knihy v svém jazyku.“ Císař mu pravil: „Děd můj i otec můj i mnozí jiní pátrali po tom, ale nenalezli toho. Kterak tedy to mohu já nalézt?“ Filosof řekl: „Kdopak může napsati řeč na vodě nebo získati si jméno kacíře?“ Odpověděl jemu opět císař se strýcem svým Bardou: „Chceš-li ty, může ti to dáti Bůh, který dává všem prosícím bez pochybování a otvírá tlukoucím.“

Šel tedy filosof a podle dávného svého obyčeje oddal se modlitbě i s jinými pomocníky. Vbrzku mu je zjevil Bůh, který slyší modlitby svých služebníků,

75 a ihned složil písmena a začal psáti slova evangelia: Na počátku bylo slovo, a slovo bylo u Boha a Bůh byl slovo, a tak dále.

Zaradoval se císař a velebil Boha se svými rádci. I poslal jej s mnohými dary, napsav Rostislavovi takovýto list: „Bůh, který chce, aby každý přišel k poznání pravdy a povznesl se na vyšší stupeň dokonalosti, když viděl tvou víru a snahu, zjevil knihy pro váš národ a učinil nyní za našich let, čeho dávno nebylo, leda jen 80 v prvých dobách, abyste i vy byli připočtení k velikým národům, které slaví Boha svým jazykem. I posíláme ti toho, jemuž Bůh je zjevil, muže ctihodného a zbožného, velmi vzdělaného a filosofa. Nuže, přijmi dar větší a vzácnější nad všechno zlato a stříbro a drahokamy i nad pomíjivé bohatství, a s jeho pomocí hled rychle 85 upevnit tu věc a celým srdcem hledat Boha. A nezanedbávej společné spásy, ale pobízej všechny, aby nelenili, nýbrž dali se na cestu pravdy, abys i ty, až je přivedeš svým úsilím k poznání Boha, přijal za to svou odměnu, i v tomto věku i v budoucím, za všechny ty duše, jež uvěří v Krista Boha našeho, od nynějška až do skonání, a abys zanechal po sobě pamět příštím pokolením, podobně jako ve- 90 liký císař Konstantin.“

2 *drungarius* velitel vojenského oddílu podřízený *stratégovi*, vojenskému veliteli města – 20-23 podle Přísl. 6, 20; 6, 23; 7, 4; Moudr. 7, 29 – 30 *Plakidas* neboli Eustachius, mučedník, obrácený na křesťanství zjevením jelena s křížem mezi parohy na lovu (srov. str. 524) – 34 *Řehoř Bohoslovec* neboli Řehoř Nazianský, církevní učitel ve 4. století – 50 *logothet* byzantský ministr spravující zahraniční věci; v době nezletilosti císaře Michala III., za regentské vlády jeho matky císařovny Theodory, jím byl Theoktist – 52-55 podle Moudr. 9, 1-2, 4-5 – 59 *poselství k císaři Michalovi* vypravil kníže Rostislav asi r. 862 – 70 *Barda* bratr císařovny Theodory, matky Michala III., měl velký vliv za vlády mladého císaře – 75 Jan 1, 1; těmi slovy začínal evangeliář východní církve, t. j. výbor evangelií k liturgickým účelům – 78-79 podle 1 Tim. 2, 4 – 80-81 *leda jen v prvých dobách* t. j. v dobách prvokřesťanských – 90 *císař Konstantin* Konstantin Veliký (307-337), autor ediktu milánského (313), kterým bylo křesťanství prohlášeno za státní náboženství

ŽIVOT METODĚJŮV

2. Milosrdný Bůh, který chce, aby každý člověk byl spasen a dospěl k poznání pravdy, za našich let pro náš národ, o nějž se nikdo nikdy nestaral, povznesl k vznešené hodnosti našeho učitele, blaženého Metoděje. Přirovnáme-li všechny jeho ctnosti a veliké činy k těmto světcům jednomu po druhém, nebudeme zahanbeni. Neboť jedněm byl roven, než jiní byl o málo menší, opět než jiní větší, vý- 5 mluvné překonal pracovitostí a činné výmluvností. Všem se připodobnil, a obraz všech na sobě jevil, bázeň boží, zachovávání příkazů, ustavičné modlitby a posvátné úkony s tělesnou čistotou, řeč mocnou a líbeznou, mocnou na protivníky a líbeznou na ty, kdo přijímali napomenutí, hněv, tichost, milosrdenství, lásku, 10 strádání a trpělivost, stává se všechněm vším, aby všechny získal.

Byl z rodu po obou rodičích nikoli nepatrného, nýbrž velmi dobrého a vznešeného, známého především Bohu a císaři a veškerému soluňskému kraji, jak to bylo

II. Narození Páně z kodexu Vyšehradského
(kolem roku 1085 — Národní a universitní knihovna, Praha)

patrně i z jeho tělesné podoby. Proto si ho oblíbili soudcové hned od dětství a vyslovovali se o něm s pochvalou, až i císař, dověděl se o jeho bystrosti, svěřil mu správu slovanického knížectví, já bych řekl, jako by byl předvídal, že jej bude chtít poslat Slovanům za učitele a prvního arcibiskupa, aby se obeznámil se všemi slovanickými obyčejí a pomalu jim navykl.

3. Když prožil v tomto knížectví mnoho let a byl svědkem mnoha nepořádných zmatků v tomto životě, zaměnil zálibu v pozemské temnotě za myšlenky nebeské, neboť nechtěl drahocenné duše znepokojovati věcmi, které netrvají na věky. Jakmile našel příhodnou chvíli, zbavil se vladaření a odešel na Olymp, kde žijí svatí otcové, a byv postřižen, oblékl černý šat a s pokorou se podřizoval, plně vesměs všecek mnišský řád a obíraje se knihami.

4. Když se naskytla taková příležitost, poslal císař jeho bratra filosofa k Chazarům, a ten si jej vzal s sebou na pomoc. Tamní Židé velmi ostouželi křesťanskou víru. Tu on řekl: „Jsem hotov za křesťanskou víru zemřít,“ a nezpěchoval se, nýbrž šel a sloužil svému mladšímu bratru jako sluha, poslouchaje ho. On modlitbou, filosof pak řečí je přemohl, a zahanbili je. Císař a patriarcha, vidouce jeho dobrou snahu na cestě boží, doléhali naň, aby se dal vysvětliti na arcibiskupa na čestné místo, kde takového muže je potřebí, a když nesvolil, přinutili jej a ustanovili jej opatem v klášteře zvaném Polychron, který mívá příjmů čtyřiaadvacet měř zлата, a otců v něm bývá víc než sedmdesát.

5. Stalo se v ty dny, že Rostislav, kníže slovanický, se Svatoplukem vypravili poselství z Moravy k císaři Michalu, pravíce toto: „Jsme z boží milosti zdraví. Přišlo k nám mnoho učitelů křesťanských z Vlach, z Řecka a z Němce, rozličně nás učíce. My Slované však jsme lid prostý a nemáme, kdo by nás vyučil pravdě a smysl její nám vyložil. Nuže tedy, pane, pošli takového muže, který nám pořídí všeobecný zákoník.“

Tehdy císař Michal řekl filosofu Konstantinovi: „Slyšíš, filosofe, co praví? Jiný toho nemůže vykonat, leda ty. Hle, tu máš hojné dary, vezmi si svého bratra opata Metoděje, a běž. Neb vy jste Soluňané a Soluňané všichni hovoří čistě slovanicky.“ Tu neodvážili se odpírati ni Bohu ni císaři, podle slov svatého apoštola Petra, jenž dí takto: „Boha se bojte, císaře ctěte,“ ale vyslechli tu velikou věc, a oddali se modlitbě i s jinými, kteří byli téhož ducha jako oni. A tehdy zjevil Bůh filosofovi slovanické knihy, a on ihned sestrojiv písmena a pořídív překlad, vydal se na cestu na Moravu, vzav s sebou Metoděje. Ten opět s pokorou se jal poslouchati filosofa, jemu sloužiti a s ním učit. A když uplynula tři léta, vrátili se z Moravy, vyučivše žáky.

6. Papež Mikuláš, dověděl se o takovýchto mužích, poslal pro ně, přeje si je spatřiti jako posly boží. Papež Hadrián posvětil učení jejich, položiv slovanické evangelium na oltář sv. Petra apoštola, blaženého Metoděje pak vysvětil na kněžství. Bylo tu mnoho všelijakých lidí, kteří haněli slovanické knihy pravíce, že nelze, aby který jiný národ měl své písmo, kromě Hebrejů, Řeků a Latinů, podle nápisu, který Pilát dal napsati na kříži Páně; ty nazval papež pilátníky

55 a trojjazyčníky a proklel je, poručiv jednomu biskupovi, jenž byl nemocen tímž neduhem, aby vysvětlil ze slovanských učedníků tři kněze a dva lektory.

7. Po mnohých dnech filosof odcházeje na soud boží, řekl Metoději, bratru svému: „Hle, bratře, my dva jsme byli souspřeží, jedinou brázdu táhnouce, a já padám na líše, skončiv svůj den, ty pak miluješ velmi horu. Ale kvůli hoře neopouštěj svého učení, neboť jím můžeš býti spíše spasen.“

8. Kocel pak vypravil poselství k papeži prose, aby k němu propustil Metoděje, blaženého učitele našeho. Papež odpověděl: „Nejen tobě samému, nýbrž všem těm krajům slovanským posílám jej za učitele od Boha a od svatého apoštola Petra, prvního náměstka a klíčníka království nebeského.“

65 I poslal Metoděje, napsav tento list: „Hadrián, biskup a sluha boží, Rostislavu, Svatopluku a Kocelovi. Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj, v lidech dobrá vůle. Doslechli jsme se o vašich duchovních snahách, a nyní přáli jsme si jich s touhou a modlitbou pro vaši spásu, – kterak Bůh ponukl vaše srdce, abyste ho hledali, a ukázal vám, že třeba Bohu sloužiti netoliko vírou, nýbrž i dobrými skutky. Víra
70 zajisté bez skutků je mrtva a odpadají ti, kdož myslí, že znají Boha, avšak skutky ho zapírají. Neboť jste prosili o učitele nejen u tohoto velekněžského stolce, nýbrž i u zbožného císaře Michala. I poslal vám blaženého filosofa Konstantina i s bratrem, dříve než my jsme to mohli učiniti. Oni pak poznavše, že vaše kraje náleží apoštolské stolici, nic neučinili proti církevnímu zákonu, nýbrž přišli k nám, přinášejíce ostatky sv. Klimenta. Tu my, trojnásob potěšeni, rozhodli jsme se Metoděje, našeho syna, muže dokonalého rozumem a pravověrného, přezkoušeti a vysvětliti jej i s učedníky a poslati do vašich krajin, aby vás učil, jak jste žádali, překládaje knihy do vašeho jazyka, podle veškerého církevního řádu úplně i se mší, to jest se službou, a s křtem, jak začal filosof Konstantin s boží milostí a za přimluvy
80 svatého Klimenta. Taktéž dovede-li kdo jiný důstojně a pravověrně překládati, ať je to svaté a požehnané Bohem i námi a celou katolickou a apoštolskou církví, abyste se snadno naučili příkázáním božím. Ten jediný obyčej však zachovejte, aby se při mši napřed čtla epištola a evangelium římsky, potom slovansky, by se naplnilo slovo Písma: Chváliti budou Pána všechny národy, a jinde: Všichni budou
85 hovořiti rozličnými jazyky o velikých skutcích božích, jak jim dá Duch svatý promlouvati. Jestliže však kdo z učitelů u vás shromážděných, kteří lichotí uším a odvracejí od pravdy k bludům, odváží se vás jinak sváděti, tupě knihy vašeho jazyka, ať jest vyloučen nejen z přijímání, nýbrž i z církve, dokud se nenapraví. Jsouť to vlci a ne ovce, jež sluší poznávati po ovoci jejich a střežiti se jich. Vy tedy, milené
90 dítky, poslouchajte božské nauky a nezamítejte napomínání církve, abyste byli shledáni pravými ctiteli Boha, Otce našeho nebeského, se všemi svatými. Amen.“

I přijal jej Kocel s velikou úctou a vypravil jej znovu k papeži s dvaceti muži urozenými, aby mu jej posvětil na biskupství v Pannonii, na stolec svatého Andronika, apoštola, jednoho ze sedmdesáti; což se i stalo.

95 9. Potom starý nepřítel, závistník dobra a odpůrce pravdy, pozdvihl proti němu srdce nepřitele moravského krále se všemi biskupy, kteří pravili: „V naší

diecési učíš.“ On však odpověděl: „Já bych nebyl do ní vstoupil, kdybych byl věděl, že je vaše, avšak ona patří svatému Petru. A opravdu, přecházíte-li vy z řevnivosti a lakoty proti kánonům do starých okrsků, a tím zabraňujete učení božímu, 100 střežte se, abyste svůj mozek nerozlili, chtějí železnou horu kostěnou lebkou prorazit!“ Odpověděli mu hněvivě řkouce: „Zlým to odpykáš!“ On na to: „Mluvím pravdu před císaři a nestydím se, vy však si činite se mnou po své vůli. Neboť nejsem lepší nežli ti, kdož hlásajíce správné, v mnohých mukách i o tento život přišli.“ Když mnoho řečí jejich byl vyvrátil, aniž co zmožli proti němu, řekl král úkosem: 105 „Netrapte mého Metoděje, vždyt se již zpotil jako při peci.“ On řekl: „Ovšem, pane! Kdysi potkali lidé zpoceného filosofa a tázali se ho: Co se potíš? On dí: Se surovým lidem jsem se přel.“ O tomto výroku se pohádali a rozešli, jeho pak odeslali do Švábska a drželi ho ve vazbě půl třetího roku.

10. Zpráva o tom pronikla k papeži, a když se to dozvěděl, dal je do klatby, aby žádný z biskupů králových nezpíval mše, to jest služby, pokud by jej věznili. Pročež jej propustili, řkouce Kocelovi: „Budeš-li jej míti u sebe, tak snadno nám neunikneš.“ Zatím však oni neunikli soudu svatého Petra, neboť čtyři z těch biskupů zemřeli.

115 Stalo se tehdy, že Moravané, pozorující, jak němečtí kněží, kteří u nich žili, jim nepřejí, nýbrž kují pikle proti nim, všechny je vyhnali; a papeži poslali vzkaz: „Jelikož dříve naši otcové přijali křest od svatého Petra, tož dej nám Metoděje za arcibiskupa a učitele.“ Ihned ho tedy tam papež odeslal. I přijal jej kníže Svatopluk se všemi Moravany a svěřil jeho péči všechny chrámy a kleriky na všech hradech.

120 Od toho pak dne počalo učení boží velmi vzrůstati a kleriků přibývati na všech hradech, a pohané počali věřiti v pravého Boha, odříkajíce se svých bludů. Tím více i moravská říše se počala šířiti na všechny strany a své nepřátele úspěšně porážeti, jak sami vždy o tom vypravují.

125 11. Měl též dar prorocký, neboť mnohé jeho předpovědi se splnily. Uvedeme z nich jednu či dvě. Jeden velmi mocný kníže pohanský, sídlící na Visle, tupil křesťany a činil jim násilí. Metoděj mu vzkázal: „Bude dobře, synu, dáš-li se pokřtiti dobrovolně v své zemi, abys nebyl z přinucení pokřtěn jako zajatec v cizí zemi, a vzpomeneš si na mne.“ Což se i stalo.

130 Jindy zase Svatopluk bojoval s pohany a nic nepořídil, nýbrž otálel, a tu Metoděj, když se přibližovala mše svatého Petra, to je služba, vzkázal mu řka: „Slíbíš-li mi, že ztrávíš den svatého Petra se svými vojíny u mne, důvěřuji v Boha, že ti je v brzku vydá.“ Což se i stalo.

Jeden člen družiny, velký boháč a rádce knížecí, oženil se s matkou dítěte, je- muž byl kmotrem na křtu, a Metoděj, ač mnoho jim domlouval, je poučoval a po- 135 vzbuzoval, nemohl jich rozvésti. Neboť jiní, vydávající se za sluhy boží, potají je kazili, lichotíce jim pro jmění, až je oba nakonec odloučili od církve. I řekl Metoděj: „Přijde čas, kdy pochlebníci oni nebudou vám moci přispěti, ale kdy si vzpomenete na má slova, jenže se pak již nedá nic dělati.“ Tu znenadání Bůh je opustil a oba je

stihla pohroma, a nenašlo se místo jejich, ale víchř je uchvátil jako prach a rozvál.
140 A mnoho jiných podobných případů, které jasně vykládal v podobenstvích.

12. Toho všeho nestrpěl starý nepřítel, závistník pokolení lidského, a pozdvihl některé proti němu, jako Dathana a Abirona proti Mojžíšovi, jedny zjevně a druhé potají, ty kteří stůnou bludem iopatorským, a slabší odvracejí k sobě s pravé cesty, říkajíce: „Nám dal papež moc, a jeho káže vyhnati ven i učení jeho.“ I shromáždili
145 všecek lid moravský a nařídili v jeho přítomnosti přečísti list, aby vyslechli jeho vypuzení. Lidé pak, jak bývá zvykem lidským, všichni se rmoutili a hořekovali, že ztrácejí takového pastýře a učitele, kromě slabých, jimiž zmítala lest, jako vítř listím.

Čtouce však list papežův našli tam psáno: „Bratr náš Metoděj je svatý a pravo-
150 věrný a koná dílo apoštolské a v jeho rukou jsou od Boha a od apoštolského stolce všechny slovanské kraje, aby koho prokleje, proklat byl, a koho posvěti, posvěcen byl.“ I zastyděvše se, rozešli se jako mlha s hanbou.

13. Ani zde se však nezastavila jejich zloba, nýbrž pomlouvali jej pravice: „Císař se naň hněvá, a dopadne-li jej, nevyvázne živ.“ Ale milosrdný Bůh nechtě
155 ani v tom pohaněti svého služebníka, vložil císaři do srdce, jako je vždy v ruce boží srdce císařovo, že mu poslal list:

„Ctihodný Otče, velmi tě toužím spatřiti. Učiň tu laskavost a vyprav se k nám, abychom tě uviděli, dokud jsi na tomto světě, a přijali tvou modlitbu.“

Metoděj tam ihned šel, a císař jej přijal s velikou poctou a radostí, a pochváliv jeho učení, podržel si z jeho učedníků kněze a jáhna s knihami. Vše učinil mu
160 po vůli, jak chtěl, a neoslyšel ho v ničem a oblíbiv si jej, hojně ho obdaroval a doprovodil nazpět slavně do jeho sídla. Podobně i patriarcha.

15. Potom však, když se oprostil od všeho shonu a starost svou uvrhl na Boha, posadiv napřed ze svých učedníků dva kněze, dovedné rychlopisce, přeložil
165 v brzku všechny knihy Písma úplně, kromě Makkabejských, z řeckého jazyka na slovanský, v osmi měsících, počav měsícem březnem, do dvacátého šestého dne měsíce října. Po ukončení pak vzdal náležitý dík a slávu Bohu, jenž dává takovou milost a zdar, a obětovav se svým duchovenstvem svatou a tajemnou obět, vykonal památku svatého Demetria. Neboť dříve byl s Filosofem přeložil toliko
170 evangelia s Apoštolem a vybranými službami církevními. Tehdy přeložil i nomokanon, to jest církevní zákoník, a knihy Otců.

16. Když přišel do krajin dunajských uherský král, přál si ho viděti, a ačkoli někteří říkali a myslili, že nevyvázne od něho bez muk, odebral se k němu. Ten však jej přijal, jak se sluší na biskupa, čestně a slavně s veselím, a porozprávěv s ním, jak takovým mužům slušelo hovořiti, propustil ho objímaje a líbaje
175 s velikými dary, řka jemu: „Pamatuj na mne vždy, ctihodný otče, v svých svatých modlitbách.“

17. Tak na všech stranách ukončiv všechny spory, zacpal ústa mnohomluvných, běh života dokonal, víru si uchoval, čekaje koruny spravedlivého. A poněvadž
180 se tak zalíbil Bohu a byl jím milován, počal se přibližovati čas, aby přijal odpoči-

nutí od strastí a mzdu za mnohé své námahy. I tázali se ho řkouce: „Koho uznáváš, otče a ctihodný učiteli, mezi svými učedníky za hodna, aby se stal v učení tvým nástupcem?“ Metoděj ukázal jim na jednoho ze svých spolehlivých učedníků, zvaného Gorazd, a pravil: „Tento je muž svobodný a z vaší země, dobře znalý
185 v knihách latinských, pravověrný. Staň se tedy vůle boží a vaše láska, jakož i má!“ Když se na Květnou neděli shromáždil všechen lid, vešel Metoděj do chrámu a jsa nemocen, kázal žehnati císaři a knížeti i duchovenstvu a lidu, a řekl: „Opa-
trujte mne, dítky, do třetího dne.“ Tak se i stalo. Když svítalo na třetí den, řekl naposled: „V ruce tvé, Pane, poručím duši svou.“ Zesnul v rukách kněží v šestý
190 den měsíce dubna v třetí indikci roku šest tisíc tři sta devadesát tři od stvoření světa. Učedníci jeho jej uložili do rakve a učinili mu důstojné pocty; smuteční obřady vykonali latinsky, řecky i slovansky a pochovali jej v stoličním chrámu. I přidružil se k otcům svým a patriarchům a prorokům a apoštolům, učitelům a mučedníkům. Lidí pak se sešel nesčíslný zástup; provázeli jej se svícemi,
195 oplakávající dobrého učitele a pastýře, mužské pohlaví i ženské, malí i velcí, bohatí i chudí, svobodní i otroci, vdovy i sirotci, cizí i tuzemci, nemocní i zdraví, všichni toho, který býval všechněm vším, aby všechny získal.

Ty pak s výše, svatá a ctihodná hlavo, přimluvami svými shlédni na nás, kteří toužíme po tobě, a zbav učedníky své od všelikého nebezpečnosti, rozšiřuj
200 učení a vyhlad kacírstva, abychom žili zde důstojně podle svého povolání a potom stanuli s tebou, tvé stádo, po pravé straně Krista Boha našeho a přijali od něho život věčný. Jemu zajisté náleží sláva a čest na věky věkův. Amen.

1 2. kapitola začíná slovy *Po těchto všech* t. j. světcích, o nichž je řeč v první kapitole – 1-2 podle 1 Tim. 2,4 – 5-7 *Nebot jedněm byl roven... obraz všech na sobě jevil* srov. Řeč sv. Řehoře Nazianského o sv. Athanasiovi (Migne, Patrologia graeca 35, 1088) – 14-15 *správu slovanského knížectví* správného obvodu byzantské říše obývaného Slovany – 20 *nebot nechtěl drahocenné duše znepokojovati věcmi, které netrvaly na věky* srov. Řeč sv. Řehoře Nazianského o sv. Athanasiovi (Migne, Patrologia graeca 35,1088) – 21 *Jakmile našel příhodnou chvíli* patrně po státním převratu, kdy zahynul logothet Theoktist, nakloněný oběma bratřím; *odešel na Olymp* hora v maloasijské Bithynii a Mysii, kde vzniklo v 8. a 9. století několik klášterů – 22 *byv postřižen* obřad postřižin, t. j. zastřižení vlasů na znamení dospívání – 25 *k Chazarům* Chazarové měli v 9. století svou říši u Černého moře v oblasti mezi Donem a Kavkazem a žili v přátelství s Byzancí – 28 *patriarcha Fotios* – 31 *Polychron* jeden z klášterů v okolí hory Olympu v Bithynii – 41 *Soluňané všichni hovoří čistě slovansky* okolí Soluně bylo v 9. století osazeno slovanským obyvatelstvem, které do této oblasti pronikalo ze severu – 43 podle 1 Petr 2,17 – 49 *Papež Mikuláš* Mikuláš I. (858-867) – 50 *Papež Hadrián* Hadrián II. (867-872) – 54-55 *pilátníky a trojjazyčníky* papežovi přičítaná hanlivá jména pro odporce slovanské bohoslužby znamenají jejich nepřímé odsouzení a schválení slovanských liturgických knih – 56 *dva lektory* označení jednoho z nižších svěcení kněžských – 59 *horu* t. j. Olymp – 61 *Kocel* kníže v Pannonii (zemřel 873), syn nitranského knížete Pribiny – 65 list papeže Hadriána II. z r. 869 – 69-71 podle Jak. 2,26 – 76-77 *prezkušeti a vysvětiti* jej je míněno Metodějovo biskupské svěcení s předběžnou obvyklou zkouškou, t. j. šetřením pokud jde o víru a mravy – 84 podle Ž. 116,1 – 85 podle Skutk. 2,4 a 2,11 – 93 *posvětil na biskupství* ustanovil biskupem, protože biskupské svěcení mu bylo již dříve uděleno; *na stolec sv. Andronika* arcibiskupství sremské – 95 *starý nepřítel* ďábel – 96 *nepřítele morav-*

ského krále krále Ludvíka Němce (833-876), nepřítele Svatoplukova – 96-97 *V naší diecési učíš* na území přidělené nové diecési moravsko-pannonské si už dříve činili nárok němečtí biskupové: pasovský na Moravu a solnohradský na Pannonii – 99 *proti kánonům* proti církevním zákonům – 108 *do Švábska* arcibiskup solnohradský a biskupové frisinský a pasovský věznili Metoděje v letech 871-873 v Německu – 109 *Zpráva o tom pronikla k papeži* byl jím už Jan VIII. (872-882); klatba byla vyhlášena hned počátkem r. 873 – 112-113 *čtyři z těch biskupů zemřeli* známa jsou pouze data úmrtí tří biskupů (solnohradského, frisinského a pasovského); následovala po této události skutečně v těsném sledu za sebou – 117 *Ihned ho tedy tam papež odeslal* Metoděj byl tehdy zřejmě zároveň ustanoven arcibiskupem moravským, jak lze soudit z pozdějšího listu papeže Jana VIII. Svatoplukovi (879) a z listu Metodějovi (880); Friedrich, Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I, 22,24 – 125 *kníže pohanský sídlící na Visle* míněno pravděpodobně Krakovsko, které tehdy bylo připoutáno k Velké Moravě a i po jejím pádu tůhlo téměř ještě po celé století k českému státu – 130 *mše sv. Petra* tak byl zván překlad římské mešní liturgie do řečtiny z 1. pol. 9. století; z řeckého překladu byl pořízen překlad do staroslověnštiny – 133-134 *oženil se s matkou dítěte, jemuž byl kmotrem na křtu* sňatek osob vzájemně spřízněných kmotrovstvím byl tehdy církví zakázán – 142 *Dathana a Abirona proti Mojžíšovi* srov. Num. kap. 16 – 143 *bludem iopatorským* označení bludu ztotožňujícího prvou a druhou božskou osobu (Otce a Syna) – 149 *list papežův* bulla papeže Jana VIII. (uváděná slovy *Industriae tuae*) knížeti Svatoplukovi z července r. 880 – 154 *Císař Basilius I.* (867-886), který odstranil Michala III. – 162 *patriarcha* byl jím tehdy již Fotios, původce velkého schismatu, kterým se oddělila řecká církev od Říma – 165 *všechny knihy Písma úplně* Metoděj pořídil svod z toho, co za dřívějších 12 let bylo za jeho vedení přeloženo, a snad jej sám diktoval – 169 *vykonal památku sv. Demetria* Demetrios byl patronem Soluně (myslí se asi chvalozpěv na sv. Demetria) – 170 *nomokanon* církevní zákonník obsahující i civilní zákony týkající se církve – 171 *knihy Otců* pravděpodobně sbírka sestavená ze spisů církevních Otců – 172 *uherský král* setkání Metodějovo s uherským králem v té době nelze vyloučit, protože Maďaři tehdy již byli v uherských rovinách; jde-li o pouhý omyl, má legenda na mysli nejspíše krále Karla III. (882-888), syna Ludvíka Němce – 184-185 *znalý v knihách latinských* důkaz smíšeného rázu moravského křesťanství, stejně jako dále trojí jazyk smutečních obřadů nad Metodějem; *Gorazd* vybrán proto, že mohl být přijatelným oběma složkám, slovanské i latinské, přesto však Římem uznán nebyl a musel se spolu s jinými žáky Metodějovými uchýlit do vyhnanství – 190-191 *roku ... od stvoření světa* 6. dubna 885 – 192 *v stoličním chrámu* v metropolitním chrámu Metodějově (ve Starém Městě u Velehradu) – 193 podle Skutk. 13,36 – 197 podle 1 Kor. 9,22

ŽIVOT SVATÉHO VÁCLAVA

První staroslověnská legenda o sv. Václavu vznikla v Čechách, patrně brzy po Václavově smrti (zemřel r. 929). Zachovala se v ruských a hlaholskocharvátských rukopisech (ruské podání je v dvojí úpravě). O životě a umučení sv. Václava se tu vypravuje prostým, ale slovesně vytříbeným způsobem.

Měsíce září 28. den.

Zabití svatého Václava, knížete českého.

Pane, požehnej, Otče.

Hle, nyní naplnilo se prorocké slovo, jež řekl Pán náš Ježíš Kristus: „Bude
5 zajisté v poslední dny“ – a ty, jak se domníváme, nastaly – „povstane bratr proti